

Nr 40.

Ankom till riksdagens kansli den 3 maj 1946 kl. 2 em.

*Utlåtande i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser
rörande bidrag till byggnadsarbeten vid anstalter för
lägre lantbruksundervisning.*

(2:a avd.)

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 294, av herrar *Viklund* och *Åkerström* har hemställts, att riksdagen vid behandling av punkt 46 i nionde huvudtiteln måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring av bestämmelserna rörande bidrag till byggnadsarbeten vid anstalter för lägre lantbruksundervisning, att statsbidrag kunna utgå även till byggande av för undervisningen nödiga ladugårdar vid lantmanna- och lantbruksskolor samt övriga jämförliga skolor.

Beträffande de skäl som anförts till stöd för nämnda yrkande må hänvisas till motionen.

Utskottet har i vederbörlig ordning införskaffat utlåtanden över motionen av lantbruksstyrelsen och statskontoret. Därjämte har Svenska landstingsförbundet, som av utskottet beretts tillfälle därtill, inkommit med yttrande i ärendet.

Gällande bestämmelser angående statsbidrag till nybyggnader m. m. vid vissa anstalter för lantbruksundervisning finnas meddelade i kungörelsen i ämnet den 22 december 1939 (nr 910; jfr nr 120/1945) med däri genom kungörelsen den 31 augusti 1945 (nr 622) gjord ändring. Enligt nämnda bestämmelser kan landsting, hushållningssällskap eller sådan förening eller stiftelse, som har till ändamål att upprätthålla lantmannaskola, lantbruksskola eller jordbrukets yrkesskola och vilkens stadgar blivit av Kungl. Maj:t fastställda, erhålla statsbidrag till bestridande av kostnader för uppförande av för dylik skola erforderliga lokaler, däri inbegripet bostäder åt lärare och elever, för om- eller tillbyggnad av sådana lokaler eller till förvärv av byggnad för skolans behov (1 §).

Statsbidragen, vilka beviljas av Kungl. Maj:t, utgå från det å riksstaten under nionde huvudtiteln anvisade reservationsanslaget till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter.

Anledningen till att bidrag icke ansetts böra ifrågakomma för nybyggnad vid lantbruksskola anges av departementschefen i propositionen nr 109/1939 vara, att skolbyggnaderna vid dessa skolor torde ingå som en del av de för skoljordbrukets drift erforderliga byggnaderna och att kostnaderna för dessa sålunda skäligen böra kunna bäras av jordbruket (se prop:n s. 116).

Statsbidrag utgår med tre fjärdedelar av de av Kungl. Maj:t godkända byggnadskostnaderna eller kostnaderna för förvärv av byggnad för skolan. I byggnadskostnaderna må inräknas kostnader för fast inredning, för iordningställande och inhägnande av byggnadstomt samt för anordnande av brunn eller vattenledning ävensom för ritningar, arbetsledning och kontroll över arbetet. Statsbidrag må däremot icke beviljas för kostnader avseende byggnad, vilken är erforderlig för drivande av jordbruk vid skolan (2 §).

I det sakkunnigförslag (SOU 1937: 33), som ligger till grund för propositionen nr 109/1939, anfördes (s. 219), att vid fastställande av bidragsbeloppet icke borde få inräknas kostnader för erforderliga byggnader för skoljordbruket. Departementschefen anslöt sig till nämnda ståndpunkt (se prop:n s. 117), mot vilken icke heller jordbruksutskottet gjorde några erinringar (se jordbr.-utsk. utl. nr 51/1939 s. 48). Riksdagen godkände jordbruksutskottets utlåtande.

I förenämnda sakkunnigutlåtande (SOU 1937: 33 s. 225 o. ff.) föreslogs, att lantmänna- och lanthushållsskolorna skulle utrustas med skoljordbruk. För att underlätta för skolorna att anskaffa dylika jordbruk framlade kommittén förslag därom, att lån av statsmedel för sådant ändamål skulle kunna tilldelas hushållningssällskap, landsting och sådan stiftelse, vars syfte vore att upprätta skola som nyss nämnts.

I propositionen nr 109/1939 (s. 118) anförde departementschefen i denna angelägenhet:

Kommitténs nu förevarande förslag kan jag i huvudsak biträda. Såsom jag förut anført torde lantmänna- och lanthushållsskolorna i regel böra vara försedda med skoljordbruk. För underlättande av anskaffandet av sådana jordbruk torde lån av statsmedel såsom kommittén förordat på fördelaktiga villkor böra kunna utlämnas till ägarna av nämnda två kategorier skolor. På samma sätt som i fråga om beviljande av statsbidrag till byggnader har kommittén föreslagit, att endast hushållningssällskap, landsting och stiftelser skola såsom ägare av skolorna kunna erhålla lån. I anslutning till vad jag därvid anført i fråga om denna begränsning anser jag, att för ifrågavarande lån även bör gälla, att lån må beviljas förutom till de av kommittén upptagna kategorier ägare jämväl till föreningar, vilka inneha lantmänna- och lanthushållsskolor och vilkas stadgar godkänts av Kungl. Maj:t. Beträffande villkoren för lånens utlämnande torde såsom kommittén förordat böra i huvudsak gälla enahanda villkor, som äro stadgade för lån till egnahemsjordbruk. De i vissa yttranden uttalade farhågorna, att svårigheter skulle kunna uppstå att förränta lånen, kan jag icke dela. Även om skoljordbruket bör vara ett mönsterjordbruk torde man likväl böra utgå från att det blir ekonomiskt bärande. Tillgången till elevernas arbetskraft torde i viss utsträckning förbilliga driften. Elevehushållen möjliggöra därjämte en fördelaktig avsättning av jordbrukets produkter. Med hänsyn härtill kunna de föreslagna lånevillkoren icke anses alltför betungande. Hinder bör emellertid icke möta,

att Kungl. Maj:t medgiver skolan rätt att från annat håll upplåna intill 60 procent av skoljordbrukets värde och därefter med statslån utfylla i övrigt erforderligt belopp intill $\frac{5}{6}$ av värdet. I likhet med kommittén anser jag att någon del av anskaffningskostnaderna för skoljordbruken bör gäldas av medel, som ställas till förfogande från orten. Därest ändringar i lånevillkoren för egnahemslån skulle komma att genomföras, böra motsvarande ändringar även vidtagas i lånevillkoren för nu ifrågavarande lån. Den av kommittén förordade begränsningen av lånebeloppen till i allmänhet 100 000 kronor för lantmannaskola och 30 000 kronor för lantushållsskola föranleder ingen erinran från min sida. Icke heller har jag något att erinra mot förslaget, att lån skall kunna beviljas för erforderlig utvidgning av redan befintliga skoljordbruk eller för bispringande av sådana skolor, vilka redan upptagit lån för anskaffande av skoljordbruk, i de fall då lånen äro anskaffade på mindre gynnsamma villkor. Lånen torde böra beviljas av Kungl. Maj:t.

Kommitténs förslag att inrätta en särskild lånefond, varifrån lån för ifrågavarande ändamål skola beviljas, kan jag i likhet med statskontoret icke biträda, utan anser i överensstämmelse med vad ämbetsverket anført, att erforderliga medel för ändamålet tills vidare böra anvisas under fonden för låneunderstöd.

Jordbruksutskottet anförde i sitt förenämnda över propositionen avgivna utlåtande nr 51 (s. 50):

Kungl. Maj:ts förevarande förslag föranleder icke någon erinran från utskottets sida, utan finner sig utskottet till alla delar kunna biträda detsamma. Den föreslagna lånemöjligheten torde fylla ett behov för skolorna och i hög grad underlätta för dem att anskaffa för ifrågavarande skolor lämpade jordbruk.

Jämlikt bestämmelserna i 13 och 22 §§ i den i anslutning till statsmakternas nu nämnda beslut den 21 juni 1940 utfärdade stadgan (nr 724) för statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalter skall till lantmanna- och lantushållsskola höra ett med hänsyn till skolans ändamål och bygdens förhållanden lämpligt jordbruk (skoljordbruk). I enlighet med vad som förordats i propositionen nr 109/1939 har i övergångsbestämmelserna i stadgan bestämts, att föreskrifterna icke skola äga tillämpning förrän den 1 november 1948.

Genom beslut vid 1940 års riksdag (se nämnda års nionde huvudtitel, punkt 42; jordbruksutskottets utlåtande nr 1/1940; r. skr. nr 9/1940) ställdes beslutet om nu ifrågavarande låneverksamhet på framtiden.

I sitt vid innevarande års riksdag avgivna, av riksdagen godkända utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner har utskottet under punkt 41 anført följande:

Enligt beslut vid 1939 års lagtima riksdag i samband med omorganisatio- nen av den fasta lägre lantbruksundervisningen skulle för anskaffande av skoljordbruk för lantmanna- och lantushållsskolornas undervisningsbehov statslån kunna utlämnas av medel, anvisade å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd. Vid 1940 års riksdag beslöts emellertid av statsfinansiella skäl att med anvisande av medel för ändamålet skulle anstå tills vidare.

När frågan om anordnande av skoljordbruk på grund av väckta motioner vid 1944 års riksdag ånyo behandlades uttalade jordbruksutskottet att det fann angeläget, att 1939 års beslut kunde omedelbart genomföras. I dåvarande läge ansåg sig dock utskottet icke böra tillstyrka detta, men räknade med att Kungl. Maj:t så snart förhållandena det medgäve skulle framlägga förslag om uppskovets hävande. När nu efter världskrigets upphörande ändrade förhållanden synas komma att inträda, utgår utskottet ifrån att förslag i ämnet framlägges för riksdagen.

I de i förevarande ärende avgivna *utlåtandena* ha lantbruksstyrelsen och Svenska landstingsförbundet tillstyrkt bifall till motionen, varemot statskontoret avstyrkt bifall till densamma. Ur utlåtandena må i övrigt återgivas följande.

Lantbruksstyrelsen har funnit att en ändring av gällande bestämmelser rörande statsbidrag till nybyggnader m. m. vid vissa anstalter för lantbruksundervisning på sätt motionärerna föreslagit skulle i hög grad underlätta för berörda skolors huvudmän att inom föreskriven tid anskaffa skoljordbruk och uppföra tidsenliga ekonomibyggnader. Till stöd för sin sålunda uttalade uppfattning har styrelsen anfört bland annat följande:

Skoljordbruket med tillhörande byggnader äro ur undervisningssynpunkt nästan lika viktiga som de egentliga skolbyggnaderna, och ur den synpunkten synes motionärernas förslag om att statsbidrag borde utgå även till uppförande av för undervisningen nödiga ekonomibyggnader vid skoljordbruket behjärtansvärt. Det blir ofta ganska avsevärda kostnader, som komma att belasta vederbörande huvudman för inköp av skoljordbruk, uppförande av nödiga och ur undervisningssynpunkt lämpliga ekonomibyggnader samt anskaffande av skoljordbrukets levande och döda inventarier. Dessutom har huvudmannen att svara för en fjärdedel av kostnaderna för skolbyggnadernas uppförande och hela kostnaden för anskaffande av för skolans drift erforderliga inventarier och övrig utrustning. Ett flertal skolor ägas av hushållningssällskap, stiftelser eller föreningar, vilkas ekonomiska ställning är så svag, att det ofta väljar stora svårigheter att anskaffa det ganska avsevärda kapital, som utöver statsbidraget erfordras för upprättandet av en modern och välutrustad lantman- eller lanthushållsskola.

Såsom motionärerna framhållit har i något fall statsbidrag utgått till uppförande av ekonomibyggnad vid lanthushållsskola. Sålunda beviljade Kungl. Maj:t genom beslut den 21 maj 1943 Norrbottens läns hushållningssällskap i egenskap av ägare till och huvudman för lanthushållsskolan i Gran statsbidrag med 238 900 kronor för uppförande av nya byggnader för ifrågavarande lanthushållsskola. Av nämnda statsbidragsbelopp avsåg 32 700 kronor uppförande av ladugårdsbyggnad. Lanthushållsskolans jordbruk omfattade en areal av 3,55 hektar och är beläget på ett avstånd av endast cirka 700 meter från lantmannaskolan, och det hade säkerligen ur ekonomisk synpunkt varit fördelaktigare för huvudmannen att driva lantman- och lanthushållsskolans jordbruk såsom en enhet, i synnerhet som den för lantmannaskolan planerade ekonomibyggnaden enligt förslaget var fullt tillräcklig för behovet. En mindre ladugårdsbyggnad i direkt anslutning till lanthushållsskolan ansågs emellertid nödvändig med hänsyn till den praktiska undervisningen i husdjurskötsel och mjölkhushållning vid lanthushållsskolan. Ifrågavarande ladugårdsbyggnad var icke nödvändig för skoljordbrukets drift, utan tillkom uteslutande med hänsyn till den praktiska undervisningen. Byggnaden

ansågs sålunda såsom en undervisningslokal, till vars uppförande statsbidrag borde utgå i enlighet med de grunder, som äro gällande vid beviljande av statsbidrag för uppförande av andra skollokaler vid dylika skolor.

Många lantmanna- och lanthushållsskolor sakna fortfarande skoljordbruk, och flera av ifrågavarande skolors huvudmän — särskilt gäller detta stiftelser och föreningar — sakna tillräckliga medel icke blott för inköp av dylika skoljordbruk utan även för uppförande av nödiga ekonomibyggnader och för skoljordbrukets utrustande med levande och döda inventarier.

Svenska landstingsförbundet har anfört bland annat följande:

Vid förvärfv av en jordbruksfastighet till skoljordbruk ingå förefintliga driftbyggnader i inköpspriset. Emellertid måste stora krav ställas på driftbyggnaderna vid skoljordbruken. Dessa byggnader, i första hand ladugårdarna, bör för att undervisningssyftet på bästa sätt skall kunna tillgodoses vara ändamålsenligt planlagda och försedda med modern och rationell utrustning. Det har därför visat sig nödvändigt att i stor omfattning restaurera och ofta helt nybygga till skoljordbruken hörande driftbyggnader, vilket varit förenat med stora kostnader för skolägarna. Under sådana förhållanden tala onekligen skäl för att, såsom motionärerna föreslå, staten lämnar bidrag jämväl till dylika nybyggnader. För att en skolägare, som förvärvat ett skoljordbruk med fullt lämpliga och användbara driftbyggnader, och som följt härav fått betala ett relativt högt pris därvid icke skall komma i ett sämre läge, synes emellertid möjlighet böra beredas även denne att erhålla visst statsbidrag.

Statskontoret har andragit i huvudsak följande:

Enligt gällande bestämmelser utgår statsbidrag till nybyggnader m. m. vid nu ifrågavarande anstalter endast till lokaler, erforderliga för skolverksamheten. Bidraget härtill utgår emellertid med icke mindre än 75 procent av de godkända byggnadskostnaderna eller sålunda efter avsevärt förmånligare grunder än till åtskilliga andra undervisningsanstalter. Kostnaderna för de byggnader, som erfordras för jordbruksdriften, ha, liksom övriga utgifter för denna, icke ansetts böra belasta statsverket. I första hand lär, som motionärerna framhållit, ha räknats med att inkomsterna av de till anstalterna knutna jordbruken skola täcka utgifterna för denna verksamhet. Därest emellertid underskott skulle uppstå å jordbruksdriften, förefaller det statskontoret naturligt, att detta, oberoende av om det förorsakas av byggnadskostnader eller direkta driftsförluster, bäres av huvudmannen för anstalten. Då frågan rörande yrkesutbildningen inom jordbruket och skogsbruket vidare är föremål för utredning, lär i varje fall förevarande detaljspörsmål icke nu böra upptagas till övervägande utan anstå i avbidan på behandling av de förslag, nämnda utredning kan komma att framlägga beträffande skolornas framtida organisation och verksamhet. Med hänsyn till vad sålunda anförts får statskontoret avstyrka bifall till motionen.

Utskottet.

Såsom framgår av den föregående redogörelsen kan enligt gällande bestämmelser utgå statsbidrag till anskaffande av för den direkta undervisningsverksamheten erforderliga lokaler vid lantmanna- och lanthushållsskolor samt jordbrukets yrkesskolor. Däremot utgår statsbidrag icke till kostnaderna för byggnad, som är avsedd för drivande av jordbruk vid dylik skola, s. k. skoljordbruk, och ej heller för förvärfvande av sådant jordbruk. Av förarbetena till bestämmelserna synes framgå, att ifrågavarande begräns-

ning har sin orsak i att man vid bestämmelsernas tillkomst räknade med att inkomsterna av de till anstalterna knutna jordbruken skulle täcka utgifterna därför.

Enligt vad som framhålles av motionärerna har det emellertid på många håll i landet visat sig, att jordbruken vid lantmanna- och lanthushållsskolorna icke kunna bära ifrågavarande kostnader. Utskottet har därför vid flera tillfällen, senast i sitt utlåtande nr 1 vid innevarande års riksdag, framhållit angelägenheten av att 1939 års lagtima riksdags beslut om lån av statsmedel för ifrågavarande ändamål med det snaraste kunde genomföras. Med hänsyn till den utomordentliga betydelsen av att skoljordbruken bliva verkliga mönsterjordbruk, på vilkas utrustning med byggnader och maskiner måste ställas synnerligen höga krav, synes emellertid knappast tillräckligt, att dylika lån kunna utlämnas, åtminstone icke om de i fråga om beloppen skola begränsas på sätt vid 1939 års riksdag förutsattes. Den avsevärda stegring i byggnadskostnaderna, som inträffat sedan 1939 års riksdag fattade sitt beslut i ämnet, torde föranleda, att även andra metoder för ett statligt stöd för ändamålet få prövas, om förhållandena på området skola bliva tillfredsställande. Förslagsvis synes man kunna tänka sig en sådan lösning, att statsbidrag må kunna utgå till sådana kostnader för skoljordbruken, som icke äro räntabla. Vilka vägar som lämpligen böra beträdas torde emellertid få avgöras genom en närmare utredning i ämnet. Vid densamma torde även böra upptagas frågan, huruvida en dylik bidragsverksamhet bör begränsas till de av motionärerna i första hand nämnda anstalterna, lantmanna- och lanthushållsskolorna, eller om även andra skolor böra komma i fråga.

Under återopande av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen II:294 må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t i enlighet med vad ovan angivits måtte låta verkställa utredning rörande sådan ändring av gällande bestämmelser angående statsbidrag till byggnadsarbeten vid lägre lantbruksundervisningsanstalter, att dylikt bidrag må kunna utgå även till anskaffande och iståndsättande av s. k. skoljordbruk, samt för riksdagen framlägga de förslag i ämnet, som därav må föranledas.

Stockholm den 3 maj 1946.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Tjällgren, Carl Edmund Eriksson, Alfred Andersson, Anderberg, Nils Olsson, Bondeson, Hagman* och *Sundelin* samt

från andra kammaren: herrar *Andersson* i Löbbo, *Ericsson* i Sörsjön, *Mäler, Lundbom, Andersson* i Surahammar, *Larsson* i Karlstad, *Andersson* i Hedensbyn och *Utbull*.
